

BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur

Nr. 69 2024 • Årgang 40 • ISSN online 2446-0648 • www.buks.dk

Kaare W. Nielsen og Kim Jerg

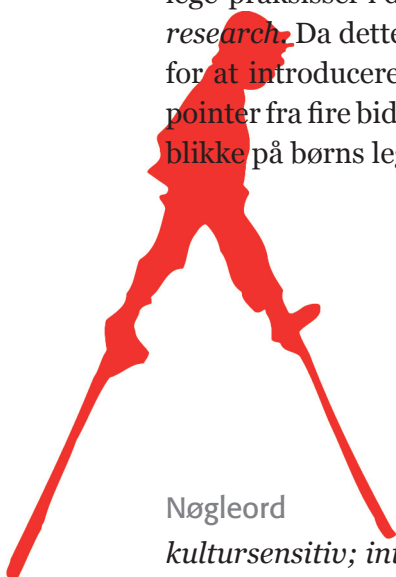
Cross Cultural Research – Interkulturelle perspektiver på børns lege

Resumé

I flere danske dagtilbud har personalet erfaring med, at børn med forskellige kulturelle baggrunde leger på forskellige måder, og at forskelligheden i børnenes afsæt for at lege udfordrer deres muligheder for at lege sammen. Vi er optaget af, hvordan vi kan forstå og kvalificere lege-praksisser i disse dagtilbud, en optagethed der har ført os til international, *cross-cultural research*. Da dette perspektiv synes at være fraværende i en dansk sammenhæng, har vi sat os for at introducere til international, *cross-cultural research*. Vi præsenterer konklusioner og pointer fra fire bidragydere, der kan danne grundlag for at drøfte betydningen af kultursensitive blikke på børns lege i dansk pædagogik.

Nøgleord

kultursensitiv; interkulturel; *cross-cultural research*; børn; leg

For mange år siden undrede pædagogmedhjælper og senere aktiv politiker Jesper Kinch-Jensen sig over, at tosprogede børn – børn med anden etnisk baggrund end dansk – legede anderledes end etnisk danske børn:

Vi så store forskelle på de danske børn og de traditionelle arabiske og tyrkiske børn. De leger ikke ret meget sammen på tværs af kulturer – og hvis de gør, er det kun i korte sekvenser. De to-sprogede børn leger tydeligt mindre end danske børn i starten. De står ofte og kigger på de danske børn og er meget alene (Kinch-Jensen, 1996, s.44).

I de mellemliggende år antager vi, at mange andre pædagogisk ansatte har gjort sig erfaringer med disse eller beslægtede fænomener. Måske har observationerne været mere påfaldende i forbindelse med pludseligt opståede flygtningestrømme – når der kom børn fra Afghanistan, Syrien, Somalia, Ukraine med videre. I sammenligning er dagligdagens variationer måske mindre markante? Men en af udfordringerne er netop, at kulturel variation kan være vanskelig at få øje på.

På mange måder har verden forandret sig siden Kinch-Jensen skrev. Uanset hvordan kulturel variation erfarer i danske institutioner, er der ikke noget overvældende udbud af interkulturelle blikke på børns leg at spore i danske tekster, der retter sig mod fx dagtilbud.

Rettet mod skoleområdet er det muligt at finde eksempler på børns lege fra andre steder i verden (OXFAM, 2020; globalskole, u.år). I omtale af et dagtilbud beskrives en kultursensitiv tilgang, navnlig om sprog og læsning (Larsen, 2023). Den eneste kilde, vi ved af, er en artikel af Hanne Hede Jørgensen (Jørgensen, 2019). Her peges der generelt og relevant på vigtigheden af en kultursensitiv tilgang til børns lege. Med førskoleområdet for øje vil vi gerne udvide det billede.

Vores vej til at studere kulturelle variationer i børns lege går via den internationale såkaldte *cross-cultural research*. I den faglige og forskningsbaserede danske litteratur om leg, er vi ikke stødt på disse perspektiver.

Mens kultursensitive blikke i almindelighed synes at være en selvfølge i vor tid, er vi stødt på aspekter i denne forskning, som tåler bevågenhed i en dansk sammenhæng. Visse steder er den måske endda påkrævet? Måderne, de tilgår fænomenerne på, og deres fund kan inspirere til *hvordan* vi kan nærme os lege i interkulturel forstand, og *hvad* man kan få øje på.

Hvis man ser på nogle af de mange vurderingsmaterialer, der anvendes i danske dagtilbud (Tegtmejer m.fl., 2023), er kultursensitive blikke fraværende. Her vurderes børns legeadfærd på, hvordan de passer ind på generaliserede udviklingstrin. Hvis forskelle i børns ageren – herunder i lege – kommer af forskelle i kultur og klassebaggrund, frem for biologisk og psykologisk modning, så udstikker programmerne en misvisende kurs.

Et barn, der leger på andre måder, end den lokale norm anlægger (Houmøller, 2018), risikerer at blive mødt med den opfattelse, at det er en fejl og mangel ved barnets evne til at lege – noget de ikke kan (Jerg, Nielsen & Pallesen, 2024). Vi finder det dybt bekymrende, hvis disse børn og deres lege falder uden for de standarder, der er til rådighed, og disse ikke suppleres af andre forståelser. Det er her, vi ser muligheder i den internationale *cross-cultural research*. Studiernes aktualitet kan ikke læses i kildernes alder, men i de perspektiver deres metoder tilbyder.

Den internationale forskning i leg i et flerkulturelt perspektiv, kaldet *Cross Cultural Research*, giver en kritisk synsvinkel på hovedparten af den internationale legeforskning.

Dermed udfordrer den måske også hovedparten af nyere dansk legeforskning? Vi søger at tegne nogle konturer af denne forskning ved at inddrage konkrete eksempler. Vi uddrager især pointer fra Suzanne Gaskins og Artin Göncü, der begge i mere end 30 år har forsket i og skrevet om leg i et cross-cultural perspektiv (Gaskins & Göncü, 1988). Vi præsenterer Jaipaul L. Roopnarine (2015) og hans komparative studier af legeforskning fra mange ikke vestlige lande. Og endelig omtaler vi Berit Zachrisens afhandling (2013, 2015ab) om emigrantbørns leg i en norsk børnehave.

Børns leg og den kulturelle kontekst

Gaskins og Göncü (1998) konstaterer med afsæt i tekster af Piaget og Vygotsky, at ingen af de to psykologer har formuleret en komplet dækkende teori om leg, højst nogle forskellige frugtbare bidrag til en sådan teori. Ingen af deres teorier giver svar på, om der er kulturelle forskelle på lege, og hvilke vi skal forvente at opdage, når vi forsker i leg i et flerkulturelt perspektiv. Som de skriver, baserer både Piaget og Vygotsky deres generaliseringer om børn og leg på erfaringer med legende børn i deres eget miljø. Nu som dengang er udfordringen at undersøge børns lege på en måde, der er sensitiv over for den kulturelle kontekst (Gaskins & Göncü, 1988). Her vil vi se stort på, at studiet er foretaget for mange år siden. Piagets og Vygotskys endnu ældre tekster anvendes jo også i dag. Først vil vi pege på, hvad de får øje på i betoning af den kulturelle kontekst.

I slutningen af 1980'erne var Gaskins halvandet år på feltarbejde i en mexicansk landsby. Hun studerede hverdagslivet i beboernes hjem og samlede blandt andet data om børnenes måder at lege på. Derefter beskrev hun de forskelle, hun oplevede, der var, på vestlige børn og mayabørns lege (Gaskins & Göncü, 1992). En af forskellene var legens kontekst: I Yucatanske maya-børns livsverden var tid til og mulighed for leg begrænset af pligter, arbejde eller skole. Da legen foregik inden for husholdningen, var der et begrænset udbud af legekammerater, disse bestod primært af medlemmer af slægt og familie. Legene blev ofte organiseret og ledet af de ældre børn, der samtidig fungerede som babysittere. Legen var ikke værdsat som noget særligt blandt voksne. Legen var tålt som en aktivitet, der forhindrede børn i at gå i vejen, men skulle altid vige for pligter.

Gaskins skriver, at mayabørnenes symbolske, lade-som-om-leg ved første øjekast lignede vestlige børns lege; fx far, mor og børn. Ved nærmere øjesyn hentes råstoffet til legen, samtlige lege-elementer, fra den synlige del af de voksnes hverdagsliv. Tre 6-10-årige piger leger fx, at de laver tortilla – tager i byen på indkøb – køber majs – fejer – henter vand ved brønden – gør sig klar til dans – vasker tøj – syr – rider og ser tyrefægtning. Legene er karakteriseret ved imitation af virkeligheden og gentagelse. Der er meget lidt udvikling, variation eller kompleksitet i legeforløbene.

Hvad var det så, maya-børn aldrig gjorde, som er karakteristisk for vestlige børn? Maya-børn lod ikke som om, de var dyr, trold eller lignende fiktive figurer. De legede aldrig babyer – eller personer, der var yngre end dem selv. Der optrådte ikke fiktionsfigurer, fiktive personer eller fiktive ting i deres leg, fx flyvende tallerkner. Maya-børnene brugte de aktuelt tilstedeværende genstande og de aktuelt tilstedeværende børn i forskellige kendte roller fra hverdagslivet. Men der foregik ikke nogen repræsentation i form af transformation af genstande – eller personer.

Det var også iøjnefaldende, at de voksne aldrig deltog i eller syntes at være underholdt af børnenes lege – de tilskyndede ikke til leg eller foreslog ting til brug i leg. Børn lærte at lege og lade-som-om af ældre børn.

Iagttagelser som disse udfordrer vestlige teorier om leg og udvikling som forklaringer på, hvad børns lege er, og hvilken funktion og betydning de måtte have i børns liv og udvikling. Det kommer vi nærmere ind på i næste afsnit.

Den kulturelle konstruktion af leg

Lidt senere sammenligner Gaskins, Haight og Lancy (2007) tre studier af børns lege fra tre forskellige kulturelle kontekster. Det er Haight's studier af Euroamerikanske middelklassefamilier i USA, Lancy's studier af Kpelle community i Liberia samt Gaskins førnævnte studier af Yukatanske mayabørn.

Her viser det sig at være fælles for de tre kulturer, at børn bruger tid på leg, at deres leg tager forskellige former, samt at leg er en virksomhed, som børn sætter pris på. De tre forskere udleder også, at de har mødt tre forskellige typer af samfund med tre forskellige tilgange til børns leg.

De euroamerikanske middelklassefamilier er karakteriseret ved et samfund med kulturel kultivering af leg. Størstedelen af den vestlige legeforskning er udført i disse kulturer, hvor de voksne investerer i børns leg. Leg understøttes af de voksne, de voksne opmuntrer til leg og deltager i leg med børn. Legen kultiveres – ikke al leg er god leg – og legen rammesættes af de voksne, der definerer tider og steder til leg. Desuden stimuleres legen af legetøj i store mængder.

Anderledes ser det ud i det liberianske landsbysamfund, som Lancy har studeret. Her er legen kulturelt accepteret. Forældrene forventer og værdsætter børns leg, men uden at investere i den eller begrænse den. Leg forstås ikke som en virksomhed, der har betydning i forhold til at udvikle sig fra barn til voksen, skønt der udøves et fælles repertoire af lege, hvor børn kan lære nogle færdigheder, de får brug for som voksne, for eksempel at jage. Leg kommer derfor til at fungere som en slags indføring i en fælles kultur.

I den tredje type kultur, som vi før var inde på, begrænser de voksne børnenes leg, fordi de kun accepterer leg, hvis den ikke er i vejen for mere vigtige gøremål. De voksne opmuntrer ikke til leg og tænker ikke, at legen bidrager til barnets udvikling. De voksne deltager ikke i leg med børnene, hvilket forudsætter, at legene overleveres i et barn-til-barn-netværk uden for de voksnes kontrol.

Hvad vi finder væsentligt, er, at studiet afmonterer den tanke, at vi kan nøjes med at undersøge leg i en dikotomi af vestlige – ikke vestlige samfund og kulturer. At spørgsmålet er mere kompliceret, viser også det følgende studie.

Leg som kulturel virksomhed

Göncü og hans samarbejdspartnere (Göncü, Tuermer, Jain, & Johnson, 1999) har forsket i sociale og kulturelle variationer i betingelserne for leg, forstået som kulturel virksomhed. De tager afsæt i Leontjevs virksomhedsteori og udvikler på den baggrund nogle fokuspunkter, som de mener bør danne grundlag for forskning i kulturel variation i leg. Deres intention er at overskride de traditionelle udviklingspsykologiske forklaringer på leg. Det afgørende er, at de lægger væsentlig mere betydning i den kulturelle og sociale kontekst for børns leg.

De antager at virksomheder – også virksomheden leg, samt børns mulighed for at lege – foregår i og er bestemt af såvel kultur som sociale og økonomiske vilkår i deres lokalmiljø og/eller samfund. For at forstå børns lege er det derfor nødvendigt at identificere, hvilken værdi andre i samfundet tillægger børns leg, hvorledes lokalsamfundets værdier om leg bliver overført til børnene; samt studerer, hvorledes børn repræsenterer deres (livs)verden i deres lege. De udvikler en interdisciplinær metode med mange veje til dataindsamling og analyse.

I næsten samme konstellation af forskere overskrider Göncü og medarbejdere (Göncü, Jain, & Tuermer, 2006) teoretisk, metodisk og empirisk tidligere studier. I form af feltarbejde observerer de 4-6-årige børns lege, sådan som de udfolder sig i naturlige miljøer i hjem og førskole. Desuden interviewer de voksne – forældre og førskolelærere – om deres syn på børnenes lege.

Børnene lever i lavindkomst familier i tre forskellige sociale og kulturelle kontekster: et afroamerikansk lokalmiljø i Chicago med høj kriminalitetsrate, hvor børnene deltager i et State Preschool Program; et fattigt, euro-amerikansk lokalmiljø i Chicago, hvor børnene deltager i et førskole-program for børn, hvis forudsætninger er vurderet bekymrende; samt en fattig landsby i det vestlige Tyrkiet, hvor børnene ikke går i nogen form for førskole.

Projektets formål var at undersøge, hvordan social leg kan variere som en konsekvens af børnenes lokalmiljø, forældrenes levevilkår mm. Projektets forforståelse var, at sociale og økonomiske vilkår påvirker børns leg; at børns primære legekammerater i lavindkomst familier er andre børn; at fattigdom har indflydelse på muligheder for leg og dermed legens omfang; og at legenes indhold og form afspejler de lokale kulturelle traditioner.

Børnenes lege og betingelserne for legene varierer på en række parametre. De voksne i de lavindkomst-miljøer værdsætter børns lege, men på forskellige måder: I de afroamerikanske familier forstås leg som en positiv aktivitet, der bidrager til børns udvikling og uddannelse. De voksne opfordrer børn til leg, selvom det som regel ikke er nødvendigt. En del siger, at de ikke lader børnene lege ude – det et belastet kvarter – men at der til gengæld må leges overalt indenfor. De euro-amerikanske mødre siger, at leg er godt for børn, at leg bidrager til deres udvikling og læring, og at de opfatter leg som en forudsætning for en optimal udvikling, også i forhold til børnenes sociale udvikling. Alle mødre understøtter og opmuntrer børn til leg. Udendørs leg er mulig, men ikke farlige steder, som på vejen. Samtidig er der restriktioner på lege-steder indendørs: der må ikke leges på badeværelset og i forældrenes soveværelse. De voksne i den tyrkiske landsby forholder sig ikke direkte til børns leg – leg er noget, børn gør på egen hånd. Forældrene tager ikke stilling til, om leg er en god aktivitet for børn, eller om den bidrager til børnenes udvikling. De opmuntrer heller ikke til leg. Børn leger i og omkring huset, men uden at gå i vejen. Hvis de voksne giver udtryk for, at legen har en værdi, er det, fordi leg kunne tænkes at forberede børn på de voksnes arbejde.

Rammerne for børnenes lege er derfor vidt forskellige; fra legepladser, en baggård, indendørs i et hjem, uden for huset eller i omkringliggende bjerge. Det varierer også betydeligt, hvem der er børnenes legekammerater de tre steder. Sammenholdt med tidligere beskrivelser af vesterlandske middelklassebørn varierer det også, hvad de leger, og hvad de leger med. Børnene – af og til også de voksne omkring dem – leger med musik, ord, trusler, symboler, bevægelser og regler. Men ikke på de samme måder som vestlige middelklassebørn. De har forskellig adgang til legetøj, de deltager alle i huslige gøremål, de tyrkiske børn har tilmed arbejdsrelaterede forpligtelser.

Studiet giver indsigt i, at betingelserne for leg er forskellige i forskellige sociokulturelle lavindkomst kontekster, og det udfordrer forståelserne af, hvad børns leg er.

Kulturel variation i forhold til »lade-som-om« leg

I en senere artikel genlæser Gaskins (2013) en række etnografiske undersøgelser, der inddrager børns lege. Hun peger på, at børn i alle kulturer leger, og at børn i alle kulturer leger en eller anden form for lade-som-om leg. Men de kulturelle variationer og forskelle bliver først synlige, når vi skelner mellem det, hun kalder *Interpretive Pretend*: lade-som-om leg, hvor børn fortolker den konkrete kulturelle verden, de lever i, og det hun kalder *Inventive Pretend*: lade-som-om leg, hvor børn overskrider deres egen erfaring med den kulturelle verden, de lever i.

Med denne skelnen bliver det mere tydeligt, at børn i ikke-industrialiserede og 'traditionelle' kulturer måske ikke leger innovative og kreative former for lade-som-om lege. Muligvis er det kun i vestlige, højt-industrialiserede samfund, hvor børnene er udskilt fra produktionen, vi ser børn lege denne type lege, hvor erfaringen med det kendte og det givne overskrides med »Hvad nu hvis...«?

En anden pointe, skriver Gaskins, er, at der kun er begrænset forskning og dermed viden om kulturel variation i leg, i forhold til børn der vokser op i immigrantmiljøer i vestlige samfund. Reelt er der heller ikke megen viden om kulturel diversitet blandt børn i vestlige samfund, da der ikke er megen forskning, der specifikt undersøger det. Et norsk studie har senere bidraget til at belyse netop immigrantbørn. Det beskriver vi nedenfor.

Vi har i de her nævnte studier set, hvordan opmærksomheden på børns leg bevæger sig ud af legen til de kulturelle kontekster og tilbage igen. Studierne viser lighedstræk såvel som betydelig variation i børns lege og betingelserne for legene. Overført til danske forhold er det sandsynligt at lignende variationer kan udforskes i spændet mellem børns hjemlige kulturer, herunder de voksnes syn på leg, dagtilbuddenes legekulturer, men også i de voksnes legesyn. Er det nu så homogent, eller hvad...? Og hvad betyder det for de lege, børnene får mulighed for at udfolde?

Inter-etniske møder mellem børn

En del af *Den styrkede pædagogiske læreplan* handler om at udvikle dagtilbuddet, så det formår at løse opgaven med kulturel mangfoldighed (Børne- og Socialministeriet, 2018; Nielsen m.fl., 2019). Men, som flere har peget på, sætter mødet mellem minoritetskultur og majoritetskultur en traditionel dagtilbudspædagogik under pres (Ehn, 1983; Palludan, 2005). Hvis praksis videreføres ikke-reflekteret, er det meget sandsynligt, at ulighed reproduceres (Palludan, 2005). At udvikle en ny pædagogik indebærer, at kulturmøde gøres til et bevidst og aktivt omdrejningspunkt for praksis.

Det ser vi hos Berit Zachrisen (2015ab), der med afsæt i multikulturel pædagogik (Banks, 2010) har udviklet forslag til det, hun kalder en socialt retfærdig pædagogik i flerkulturelle dagtilbud. Hendes forskning viser, at uligheden mellem majoritetskultur og minoritetskultur reproduceres, hvis legen overlades til børnene selv. Og selvom hun udvikler pointer, der ligner dem, vi har omtalt ovenfor, synes hun ikke at være bekendt med *cross-cultural research*.

Zachrisen (2015b) skriver, at hun sjældent ser børn af anden etnisk baggrund end norsk indgå i sociale fantasilege; det ser ud til, at tærsklen for deltagelse er for høj, blandt andet fordi legene ikke refererer til og repræsenterer noget fra disse børns kundskabsbase, og fordi

de inter-etniske lege har norsk som fællessprog. Zachrisen kender muligvis ikke Gaskins skelnen mellem fortolkende lade-som-om leg og opfindsom lade-som-om leg. Hun når til et lignende resultat, og det ser ud til at være et relevant opmærksomhedspunkt for en kultursensitiv pædagogik.

Jf. studierne ovenfor skriver Zachrisen (2015a), at børn med etnisk minoritetsbaggrund sjældent oplever, at deres viden om og erfaring med familie og hverdagsliv tillægges betydning i dagtilbud, hvor der ikke arbejdes fagligt bevidst med kulturforskelle. Det er et vitalt princip i en multikulturel pædagogik (Banks, 2010) at gøre alle børns kundskabsbase relevant og aktuel og sikre, at arbejdet med børns forskellige kundskabs-baser tager afsæt i det konkrete hverdagsliv.

Dagtilbuddets opgave bliver både at være modtagelig over for de erfaringer, de enkelte børn kommer med, og samtidig kunne skabe et pædagogisk miljø, hvor der arbejdes med at overskride dem. Hermed understreger hun, hvordan dagtilbuddet kan tage konsekvensen af den kulturelle variation i forudsætninger og måder at lege på, samt den betydning som den kulturelle kontekst har for legen.

Med tre overordnede pædagogiske principper formulerer Zachrisen, hvordan en interkulturel praksis kan arbejde med legen som et delt tredje mødested. Hun mener, at pædagoger skal:

- Rammesætte et flerkulturelt samspil præget af humor, glæde og anerkendelse af forskellighed,
- Sikre at alle børn kan deltage i et rigt spekter af aktiviteter og fællesskaber, der omfatter leg og fortælling, samt
- Aktivt og bevidst modarbejde holdninger, der tager de valg, der skal tages, og de ting der sker, for givet (Zachrisen, 2015a, s.75-79, egen oversættelse).

For at udvikle kulturelt sensitive legemiljøer, skriver Zachrisen, kan pædagoger være opmærksomme på tre dimensioner ved legen: Dens materialitet, dens form og dens indhold.

Med legens materialitet sigter hun til, at der kan ligge mange eller få relevante invitationer i dagtilbuddets fysiske miljø, og at børn med forskellige kulturelle baggrunde har forskellige forudsætninger for at afkode dem. Legematerialer, der er stærkt kulturelt kodet, forudsætter ofte en omfattende knowhow i form af kendskab til de narrativer, de er funderet på, for at kunne lege med dem. Dagtilbud rummer også materiale, der er svagere kulturelt kodet, som for eksempel sand, træklodser og konstruktionsmaterialer.

Hun foreslår, at pædagoger som udgangspunkt støtter børns lege ved at skabe formmæssig klarhed ved at sikre en høj grad af ritualisering og rutiner, tydelig regelstyring og afsæt i det konkrete, tilstedeværende og sanselige, for at arbejde sig hen imod leg med en større formmæssig åbenhed med vægt på abstrakte forestillinger og improvisation.

Endelig peger hun på, at pædagogen kan støtte børns deltagelse på inter-etniske legearenaer ved at arbejde bevidst med børnenes forskellige kundskabsbaser i hverdagen, samt som råstof i voksenstøttede lege.

Internationale perspektiver på børns lege

En forsker, som vi afslutningsvis vil nævne, er Jaipaul Roopnarine. Han har lavet feltarbejde og legeforskning i caribiske samfund, men foretog de første komparative studier af andres legeforskning i 1994. Dette arbejde overskrider Gaskins og Göncü's studier på flere måder.

I publikationen *International Perspectives on Children's Play* samler og sammenligner Roopnarine 16 forskningsprojekter fra forskellige lokationer og blandt forskellige befolkningsgrupper, herunder oprindelige folk, i Latinamerika, Afrika, Asien og Europa. Han arbejder med en mere inkluderende definition af leg, der både omfatter den mere gængse opfattelse af leg og andre aktiviteter, der har karakter af *playfulness*, idet de har nogle af legens karakteristika.

Tidligere har Roopnarine (2011) defineret leg som et universelt fænomen og en integreret del af hverdagens barndomsaktiviteter i de fleste samfund rundt om i verden. Han argumenterer også for, at der er et grundlæggende problem med universelle påstande om leg, idet de ofte ignorerer de modsatrettede realiteter i børnenes oplevelser med leg og i de kulturelle kræfter, der former omsorgspersoners ideer om leg, tidlig læring og børns rolle i deres egen leg.

En væsentlig indflydelse på legenes udtryk, indhold og form udgøres – på tværs af forskellige samfund, selv under vanskelige sociale og økonomiske omstændigheder – af kulturelle overbevisninger og praksis, familiestrukturelle arrangementer og produktionsmåder. Der er store forskelle på, hvem der er legekammerater og deres tilgængelighed, de omgivelser hvor legen kan finde sted, den tid der er afsat til leg og arbejde, samt forståelsen af forbindelsen mellem leg og kognitive og sociokulturelle færdigheder, der er en del af forældrenes *play-belief* (Roopnarine, 2011). Når han kulturelt placerer leg i børns familiære og sociale kontekst, afspejler den, hvorledes lege værdsættes i lokale fællesskaber, herunder hvordan forældrene forholder sig til og deltager i børns lege. Det er det samme, vi så hos Gaskins og Göncü, dels i et nyere studie og dels i en anden skala end dem.

I et af de seneste studier undersøger Roopnarine (2019) forældrenes deltagelse i børns lege med et særligt blik på fædrenes bidrag til legene, samt hvilken betydning forældrenes deltagelse i leg får for børnenes udvikling. Hans konklusion er, at både fædre og mødre deltager i børnenes lege i alle samfund i nogenlunde samme omfang; også i de samfund, der ellers har en kønnet arbejdsdeling.

Afslutning

På hvilke måder kan indsigter fra *Cross-Cultural Research* få relevans for danske dagtilbud, hvor børn med forskellige kulturelle baggrunde leger på forskellig måde, og hvor deres forskellige forudsætninger udfordrer det at lege sammen?

Med afsæt i de præsenterede studier kan vi ikke tage det for givet, at børn med forskellige kulturelle forudsætninger leger på samme måder. Med international, *cross cultural research* som horisont er det en pointe, at det ikke skal fortolkes som fejl og mangler hos børnene, men som udtryk for at børnene kan noget forskelligt, som det kan være svært for børnene at koordinere til fælles leg i et dansk dagtilbud. Og som det kan være svært at få øje på.

Indsigterne udfordrer samtidig et vestligt dogme om fantasi i børns leg. Når legens betydning tales op, er børn kreative, fantasifulde og opfindsomme, netop når de leger. Fantasien fremhæves ofte i forhold til legens betydning, se for eksempel teksten om leg i *Den styrkede pædagogisk læreplan* (Børne- og Socialministeriet, 2018).

Det er vores indtryk, at de fremlagte kritiske og kultursensitive vinkler på leg ikke har vundet indpas i nyere dansk legeforskning, til trods for at der de seneste 5-6 år har været gennemført adskillige store projekter og ph.d.-studier (fx Legekunst, 2024, Playful Learning, 2023).

Det er vores oplevelse, at danske dagtilbud arbejder med integration af børn med minoritetsbaggrund via leg, men at de er begrænsede af de teorigrundlag, der er til rådighed. Det er vores opfattelse, at kultursensitive studier vil kunne inspirere danske dagtilbud til en kultursensitiv legepædagogik. Og da pædagogikken i dag skal hvile på et videnskabeligt grundlag, vil det være ønskeligt at se dansk legeforskning, der anlægger kultursensitive perspektiver, herunder at der forskes i forudsætninger for at lege hos børn med minoritetsbaggrund.

Referencer

- Banks, J. (2010). *Multicultural Education: Issues and Perspectives*. Wiley.
- Børne- og Socialministeriet. (2018). *Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold*.
<https://emu.dk/dagtilbud/forskning-og-viden/den-styrkede-paedagogiske-laereplan/den-styrkede-paedagogiske?b=t436-t3494-t3493>
- Ehn, B. (1983). *Skal vi leka tiger – daghemsliv ur kulturell synsvinkel*. Liber Förlag.
- Gaskins, S. & Göncü, A. (1988). Children's Play as Representation and Imagination: The Case of Piaget and Vygotsky. *The Quarterly Newsletter of the Laboratory of Comparative Human Cognition*, s. 104 - 108.
- Gaskins, S. & Göncü, A. (1992). Cultural variation in play: A challenge to Piaget and Vygotsky. *Quarterly Newsletter of the Laboratory of Comparative Human Cognition*, 14, 31-35.
- Gaskins, S. (1999). Children's daily lives in a Mayan village, I: A. Göncü (Ed.). *Children's engagement in the world: Sociocultural perspectives* (p.25ff) Cambridge University Press.
- Gaskins, S. (2013). Pretend Play as Culturally Constructed Activity. I M. Taylor, *The Oxford Handbook of the Development of Imagination*. Oxford University Press.
- Gaskins, S., Haight, W. & Lancy D.F. (2007). The Cultural Construction of Play. I S. Gaskin, *Play and Development*, p.179-202. Erlbaum Pub.
- Global skole (u.år) Lege fra hele verden. <https://www.globalskole.dk/index.php/lr-menu-mainmenu-111/materialesamling/224-lege>
- Göncü, A., Tuermer, U., Jain, J., & Johnson, D. (1999). Children's play as cultural activity. In A. Göncü (Ed.), *Children's engagement in the world: Sociocultural perspectives* (pp. 148-170). Cambridge University Press.
- Göncü, A., Jain, J., & Tuermer, U. (2006). Children's Play as Cultural Interpretation. In A. Göncü & S. Gaskins (Eds.), *Play and development: Evolutionary, sociocultural, and functional perspectives* (pp. 155-178). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Göncü, A., Mistry, J. & Mosier, C. (2000): Cultural variations in the play of toddlers, *International Journal of Behavioral Development* (Vol. 24, Issue 3).
- Houmøller, K. (2018). Making the invisible visible? Everyday lived experiences of 'seeing' and categorizing children's well-being within a Danish kindergarten. *Childhood*. 25.
- Jerg, K., Nielsen K.W. & Pallesen, L.N. (2024). *Når små børn leger – og den voksne leger med*, Dafolo.
- Jørgensen, H.H. (2019). Leg, kultur og deltagelse, I: L. Hostrup & H.H. Jørgensen (red.). *Legens magi* (s.179-195), Akademisk Forlag.

- Kinch-Jensen, J. (1996). Danske børn og to-sprogede børn. *Social Kritik* #47, s.42-57.
- Larsen, M.E. (2023, 30.maj) Kurmanji og tigrinya. På besøg i Børnehuset Søholt.
<https://videnomlaesning.dk/aktuelt/nyheder/2023/kurmanji-og-tigrinya-paa-besoeg-i-boernehuset-soeholt/>
- Legekunst (2024). Forskning i Legekunst. <https://legekunst.nu/forskning/om-forskning-i-legekunst/>
- Mouritsen, F. (1996). *Legekultur*. Odense Universitetsforlag.
- Nielsen, K.W.; Jerg, K.; Kallehauge, P.; Kier, D. & Burgård, M. (2019). *Vi gør kultur. Kultur, æstetik og fællesskab i børnehøjde*. Dafolo.
- OXFAM – Hele verden i skole (2020, 2.juli). Leg i Jordan.
<https://heleverdeniskole.dk/bibliotek/jordan/leg-i-jordan/>
- Paludan, C. (2005). *Børnehaven gør en forskel*. Aarhus Universitetsforlag.
- Playful Learning (2023, 30. november). Forskning. <https://playful-learning.dk/forskning/>
- Roopnarine, J.L. (1994): *Children's play in diverse cultures*. SUNY Press.
- Roopnarine, J.L. (2011). Cultural Variation in Belief about Play, Parent-Child Play, and Children's Play: Meaning for the Childhood Development, In: A. Pellegrini (ed.): *The Oxford Handbook of The Development of Play*, p. 19-35. Oxford University Press.
- Roopnarine, J.L., Patte, M.M., Johnson, J.E. & Kuschner, D. (eds., 2015). *International Perspectives on Children's Play*. Open University Press.
- Roopnarine, J. L., Yildirim, E. D., & Davidson, K. L. (2019). Mother-child and father-child play in different cultural contexts. In P. K. Smith & J. L. Roopnarine (Eds.), *The Cambridge handbook of play: Developmental and disciplinary perspectives* (pp. 142-164). Cambridge University Press.
- Sommer, D. (1996). *Barndomspsykologi*. Hans Reitzels Forlag.
- Tegtmejer, T., Bernstorff, B., Togsverd, L., Jerg, K. & Langerhuus, J.T. (2023). Prisen for tidlig opsporing og indsats i dagtilbud? - Et casestudie af begrundelser, *Dansk pædagogisk tidsskrift, TEMA#4*, december 2023, s. 60-77.
- Zachrisen, B. (2013). *Interetniske møter i barnehagen. Vilkår for barns samhandling i lek*. Stavanger Universitetsforlag.
- Zachrisen, B. (2015a). *Like muligheter i lek? Interetniske møter i barnehagen*. Universitetsforlaget.
- Zachrisen, B. (2015b). Interaktioner i lek mellem barn med etnisk minoritets- og majoritetsbaggrund. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, s. 81-88.

Biografier

Kaare W. Nielsen er uddannet børnehavepædagog, er cand.mag. i børne- & ungdomskultur og var en årrække lektor ved pædagoguddannelsen på UC SYD i Kolding. Kaare har i mange år beskæftiget sig med leg, herunder børns leg, været initiativtager til og deltaget i 3 forskningsprojekter om små børns lege (2016-2023). Kaare står også bag hjemmesiden www.legeforskning.com.

Kim Jerg er lektor på Institut for pædagogik ved UC SYD, tilknyttet pædagoguddannelsen i Aabenraa samt Diplomuddannelse i Formidling af Kunst og Kultur for børn og unge (DFKK). Han er uddannet cand.mag. i dramaturgi og dansk samt master i børne- & ungdomskultur. Kim har beskæftiget sig med teater, kommunikation og leg gennem mange år og bl.a. deltaget i 3 forskningsprojekter om små børns lege (2016-2023).

